

До спеціалізованої вченої ради Д. 61. 051.07
Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет»
88000 м. Ужгород, вул. Капітульна, 26, каб. 45

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Плотницької Світлани Борисівни
«Конституційно-правовий механізм забезпечення права на
трансплантацію в Україні»,
представленої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних
наук за спеціальністю – 12.00.02 - конституційне право; муніципальне
право

Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із планами відповідних галузей науки. У контексті сучасних євроінтеграційних процесів, розвитку України як правової і демократичної держави, науково-технічного прогресу, еволюції четвертого покоління прав людини, розвитку медицини, розвитку трансплантації, важливого значення набуває дослідження проблематики конституційно-правового механізму забезпечення права на трансплантацію в Україні.

Дослідження конституційно-правового механізму забезпечення права на трансплантацію в Україні має важливе практичне значення для подальшого розвитку законодавства про трансплантацію, вдосконалення гарантій права на трансплантацію в Україні, реалізації права на трансплантацію та його захисту, а також для покращення практичної діяльності уповноважених суб'єктів у відповідній сфері.

Щороку понад п'ять тисяч громадян України потребують трансплантації, але щороку в Україні роблять недостатню кількість операцій з трансплантації. Розвиток медицини, розвиток медичного обладнання, новітні методики проведення операцій з трансплантації, вимагають інвестування значних коштів

та високої кваліфікації лікарів-трансплантологів. А тому функціонування конституційно-правового механізму забезпечення права на трансплантацію в Україні є необхідним та актуальним. Вдосконалення і належне функціонування даного механізму є важливою гарантією права на життя і права на здоров'я людини в Україні.

Внаслідок цього здійснення комплексного наукового дослідження проблематики конституційно-правового механізму забезпечення права на трансплантацію в Україні є важливим та актуальним.

Проблематика, якій присвячена дисертація є складовою в тому числі і практичних проблем юриспруденції, зокрема, таких як судова влада, конституційне судочинство, цінність людини, «живе право», права людини, що безпосередньо залежать від сприйняття людиною правових можливостей, їх конструктивного впливу та аксіології.

Проблематика дослідження є також невід'ємною складовою практичних проблем правознавства, оскільки до останнього часу ситуація в нашій державі породжує проблемні явища, як-от невизначеність конституційної, та судової реформ, і як закономірний результат — гостра суспільно-правова криза, що породжує непрогнозовані та непередбачувані наслідки. Вирішення питання функціонування ефективного конституційного судочинства – реальний шлях подолання низки правових проблем.

Актуальність дисертації підтверджується також тим, що вона виконана відповідно до Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 рр., затвердженими Національною академією правових наук України 03.03.2016 р., а також безпосередньо пов'язана з Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015, Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016-2020 рр., схваленої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 року, а також пов'язана з планом науково-дослідної роботи кафедри конституційного права та порівняльного правознавства ДВНЗ «Ужгородський національний університет» на 2016-2021 рр. (номер державної реєстрації 0198U007793).

Зазначене дає всі підстави визначити тему дисертаційного дослідження Плотницької С.Б. як актуальну і таку, що відповідає сучасним потребам вітчизняної науки конституційного права.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у роботі є цілком достатніми. Вони підтверджуються раціональним використанням методології дослідження та широкою емпіричною базою. Належна ступінь обґрунтованості і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечуються, по-перше, ефективним використанням методології дослідження; по-друге, рівнем узагальнення теоретичних положень та опрацювання поглядів, викладених у вітчизняних та зарубіжних джерелах, точністю формулювань та інтерпретації ключових термінів та понять; по-третє, ретельним вивченням аспектів генезису проблематики; по-четверте, необхідною апробацією результатів дослідження і їх опублікуванням, відповідно до встановлених в Україні вимог до такого виду робіт.

Аналіз дисертації дає можливість констатувати, що на всіх етапах дослідження використовувався широкий інструментарій філософських, загальнонаукових та спеціальнонаукових методів пізнання: діалектичний; системний; аналіз; синтез; синергетичний; абстрагування; узагальнення; історико-правовий; порівняльно-правовий; формально-юридичний та інші.

Заслуговує на позитивний відгук те, що в процесі написання роботи автором досліджено зміст численних монографічних та дисертаційних досліджень, підручників, спеціальної правової літератури, наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених, у яких досліджувалися питання у сфері прав людини і громадянина, становлення конституціоналізму в цілому.

Таким чином, достовірність отриманих результатів і обґрунтованість сформульованих пропозицій виявляється всебічним використанням емпіричної бази, підтверджується результатами апробації на науково-практичних та наукових конференціях, семінарах, а також публікаціями у монографії та у п'яти наукових фахових статтях. Це дає підстави для висновку, що

сформульовані в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації є достовірними та обґрунтованими.

Наукова новизна і практична значущість одержаних результатів обумовлена своєчасною постановкою проблеми, дослідженням нових ідей та виконання комплексного наукового завдання щодо теоретико-методологічних основ судового конституціоналізму як режиму забезпечення верховенства права в Україні, а також пошук шляхів розв'язання проблем судового конституціоналізму з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду.

Слід відзначити наукову значущість і практичну спрямованість представленої роботи на вирішення важливих питань особливості конституційно-правового механізму забезпечення права на трансплантацію в Україні, сформулювати низку рекомендацій та пропозицій щодо його удосконалення. Питання, на які авторка дисертації намагається дати відповідь, за своїм обсягом, глибиною висвітлення та переконливістю аргументів свідчать, що конституційно-правова наука поповнилася науковою розробкою, що має важливі методологічні та прикладні положення у висновки. Дисертанткою сформульовано концептуально нові наукові положення та висновки, що мають важливе практичне значення, зокрема:

- з'ясовано зміст поняття «конституційно-правовий механізм забезпечення права на трансплантацію в Україні»;
- проаналізовано гарантії права на трансплантацію в Україні;
- з'ясовано поняття «право на трансплантацію в Україні» та його елементи;
- охарактеризовано конституційно-правовий механізм забезпечення права на трансплантацію щодо окремих видів трансплантації в Україні;
- охарактеризовано конституційно-правовий механізм забезпечення права на донорство в Україні;
- сформульовано низку рекомендацій та пропозицій щодо удосконалення законодавства України з питань забезпечення права на трансплантацію.

Варто наголосити, що значна кількість висновків, що містяться у дисертації і виносяться на захист дійсно є новими або суттєво переосмислюють важливі явища та процеси у правовій сфері.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні позиції дисертації можуть бути використані для покращення доктринальних положень загальнотеоретичної юриспруденції, що слугують основою для розвитку інститутів правової держави та демократії. Результати дослідження будуть корисними для переоцінки онтологічної цінності права як базового начала державно-правового регулятора, розвитку правової системи, підвищення рівня правової культури.

Практична цінність результатів, одержаних у процесі дослідження результатів. Сформульовані й обґрунтовані у роботі положення можуть бути використані у:

- науково-дослідній роботі – для подальшого дослідження практичних і теоретичних аспектів проблематики конституційно-правового механізму забезпечення права на трансплантацію в Україні;

- правотворчій діяльності – для удосконалення законодавства України з питань забезпечення права на трансплантацію в Україні;

- правозастосовній діяльності – для вдосконалення діяльності органів державної влади України, судів, неурядових організацій та інших уповноважених суб'єктів у сфері забезпечення права на трансплантацію в Україні;

- навчальному процесі – в юридичних та інших вищих навчальних закладах під час вивчення дисциплін «Конституційне право», «Міжнародне право», «Права людини», при написанні монографій, підручників, посібників, розробці методичних рекомендацій, а також під час викладання лекцій і проведенні семінарських і практичних занять.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Дисертація Плотницької С.Б. належним чином побудована. Її структура визначається метою і завданнями, поставленими дисертанткою. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел.

У вступі чітко обґрунтовано актуальність проблеми, коректно сформульовано мету, яка корелює з темою, та конкретизується у завданнях,

окреслено об'єкт та предмет роботи. Логічно окреслено систему використаних в роботі дослідницьких методів.

У розділі 1 «Засади конституційно-правового механізму забезпечення права на трансплантацію в Україні» який складається із двох підрозділів, здійснено характеристику поняття «конституційно-правовий механізм забезпечення права на трансплантацію в Україні», а також визначено його елементи, охарактеризовано проблематику гарантій права на трансплантацію в Україні. Слід погодитись із дисертантом (с. 48 наукової роботи), що персональні дані, що є конфіденційною інформацією про фізичну особу, збирання, зберігання і використання яких не передбачено законодавством у сфері охорони здоров'я, та містять вимоги щодо обробки персональних даних в інших інформаційно-телекомунікаційних системах, можуть оброблятися у базах даних державних інформаційних систем трансплантації лише за згодою суб'єктів персональних даних. Обмін інформацією, що міститься в державних інформаційних системах супроводу трансплантації, з електронною системою охорони здоров'я та іншими інформаційно-телекомунікаційними системами здійснюється в порядку, визначеному законодавством.

У розділі 2 «Право на трансплантацію в Україні», що складається із трьох підрозділів, здійснено характеристику поняття «право на трансплантацію в Україні», а також визначено його елементи, охарактеризовано реалізацію права на трансплантацію в Україні; проаналізовано захист права на трансплантацію в Україні. Офіційний опонент погоджується, що трансплантація застосовується виключно за наявності медичних показань і здійснюється відповідно до галузевих стандартів у сфері охорони здоров'я за згодою об'єктивно поінформованої дієздатної особи (реципієнта), крім випадків, передбачених відповідним Законом. Наявність у пацієнта медичних показань для застосування трансплантації встановлює консилиум лікарів закладу охорони здоров'я, в якому пацієнт перебуває на лікуванні чи диспансерному обліку. У разі якщо реципієнт є особою, визнаною в установленому законом порядку недієздатною, до складу консилиуму лікарів включається лікар-психіатр (с. 99 дисертаційної роботи).

Розділ 3 «Конституційно-правовий механізм забезпечення права на трансплантацію щодо окремих видів трансплантації та права на донорство в Україні» складається із трьох підрозділів, в яких охарактеризовано конституційно-правовий механізм забезпечення права на трансплантацію щодо окремих видів трансплантації в Україні; проаналізовано конституційно-правовий механізм забезпечення права на ауто трансплантацію в Україні; охарактеризовано конституційно-правовий механізм забезпечення права на донорство в Україні. Варто погодитись із автором дисертації у тому, що найбільш поширеними прикладами ауто трансплантації є трансплантати шкіри або кісток, після травм і трансплантації кровоносних судин (шунтування). Даний вид трансплантації є найбільш оптимальним, так як ризик відторгнення пересащеної тканини мінімальний (с. 150 дисертації). При ауто трансплантації не виникає імунологічного конфлікту, що сприяє істинному приживленню субстрату.

Наукова новизна дисертації.

1. Про фундаментальний підхід до дослідження Плотницької С.Б. стає зрозуміло одразу із першого розділу, у якому авторка дає визначення «конституційно-правовий механізм забезпечення права на трансплантацію в Україні, як сукупність норм та принципів права з питань трансплантації в Україні, а також система уповноважених суб'єктів та їх діяльність у сфері реалізації права на трансплантацію в Україні, його гарантування та захисту. Вказане особливо позитивно репрезентує дослідження, оскільки вказує на наукову зрілість автора та ґрунтовний аналіз обраної проблематики. Також слід позитивно оцінити правильність обраної методології, що складається з сукупності методів дослідження.

2. Позитивно те, що Плотницька С.Б. визначає потребу до оновлення конституційно-правових понять, тому пропонує авторську дефініцію гарантій права на трансплантацію в Україні як взаємоузгоджена система норм та принципів права, уповноважених суб'єктів та їх діяльність з метою створення належних умов для втілення в життя можливостей, установлених нормами чинного законодавства України, фізичними особами з метою задоволення їх

потреб та інтересів у сфері трансплантації; недопущення порушень права на трансплантацію, усунення наявних правопорушень у сфері трансплантації і їх наслідків; відшкодування завданої шкоди та притягнення винних осіб до юридичної відповідальності.

3. Сучасність дослідження відображено в тому, що Плотницька С.Б. сформульовано авторське визначення поняття «захист права на трансплантацію в Україні» як взаємоузгодженої системи норм та принципів права, уповноважених суб'єктів та їх діяльності з метою недопущення порушень права на трансплантацію, його гарантування та усунення наявних правопорушень у сфері трансплантації і їх наслідків, відшкодування завданої шкоди та притягнення винних осіб до юридичної відповідальності

4. Необхідно погодитись з автором у тому, що стосується інституційних гарантій права на трансплантацію в Україні – як системи уповноважених суб'єктів та їх діяльності з метою створення належних умов для втілення в життя можливостей, установлених нормами чинного законодавства України, фізичними особами з метою задоволення їх потреб та інтересів у сфері трансплантації; недопущення порушень права на трансплантацію, усунення наявних правопорушень у сфері трансплантації і їх наслідків; відшкодування завданої шкоди та притягнення винних осіб до юридичної відповідальності. Інституційні гарантії права на трансплантацію в Україні можна поділити на національні інституційні гарантії права на трансплантацію в Україні та міжнародні інституційні гарантії права на трансплантацію в Україні.

Зауваження і дискусійні положення.

1) Дисертант зазначає, що «Єдина державна інформаційна система трансплантації органів та тканин є важливою гарантією, що забезпечує реалізацію права на одержання та своєчасний доступ громадян до інформаційної системи трансплантації органів та тканин, і створює сприятливі умови для реалізації права на трансплантацію в Україні»(с. 79-80). Однак, автор у тексті дисертації далі не деталізує яким саме чином Єдина державна інформаційна система трансплантації органів та тканин створює сприятливі умови для реалізації права на трансплантацію в Україні і на основі чого автор зробив такий

висновок. Тобто доцільно було обґрунтувати таку думку більш деталізовано. Адже сам факт початку роботи з 1 січня 2021 року Єдиної державної інформаційної системи трансплантації органів та тканин, автоматично ще не створює сприятливі умови для реалізації права на трансплантацію в Україні.

2) Наразі Україна здійснює активні кроки на шляху інтеграції до Європейського Союзу. В цій частині відбуваються системні зміни чинного законодавства, переорієнтація діяльності у багатьох сферах суспільного життя. Не є виключенням і сфера охорони здоров'я, зокрема діяльність із трансплантації органів та тканин людини. Україна, з одного боку, має стати частиною міжнародного / європейського механізму обміну інформацією про наявні потреби у трансплантації, появу нових трансплантатів. З іншого боку, наша держава матиме доступ до більш широких можливостей, які надає такого роду кооперація, тим самим суттєво розширюючи реалізацію прав пацієнтів. У цьому зв'язку офіційний опонент вважає, що дисертанту доцільно було більше уваги приділити у підрозділі 1.2. дисертаційного дослідження проблематиці міжнародного співробітництва України у сфері застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині у контексті проблематики гарантій права на трансплантацію в Україні.

3) Дисертант у підрозділі 2.2. під час дослідження діяльності Кріобанку зберігання стовбурових клітин пуповинної крові та плаценти на такого роду банку Інституту клітинної терапії охарактеризував чимало аспектів проблематики його діяльності (с. 119-123). Проте, не зазначена позиція автора щодо доцільності запровадження державної підтримки діяльності Кріобанків зберігання стовбурових клітин пуповинної крові та плаценти в Україні, зокрема, шляхом їх державного цільового фінансування з метою проведення окремих наукових досліджень, розробки нових методик лікування різних захворювань, розвитку трансплантації анатомічних матеріалів людині. Дане положення може бути предметом наукової дискусії. Доречно було обґрунтувати власну думку дисертанта щодо цього в тексті дисертації.

4) Наразі ми є свідками тотального дефіциту донорських органів та тканин. Цей стан справ має місце у переважній більшості країн світу незалежно від

законодавчо обраної моделі отримання донорських органів. Одним із варіантів виходу із такого роду проблеми є використання трансплантатів, взятих не від людей, а від інших біологічних організмів. Вважаємо, що дисертанту доречно було більше уваги приділити у підрозділі 3.1. дисертаційного дослідження аналізу застосування ксенотрансплантатів в медичній практиці в Україні.

5) Дисертант наголошує, що «доцільною нині в Україні є розробка та прийняття довгострокової Стратегії розвитку трансплантації гемопоетичних стовбурових клітин» (с. 169). Проте, вважаємо таку пропозицію такою, яка потребує додаткового аргументування. Оскільки розвиток трансплантації гемопоетичних стовбурових клітин нині відбувається доволі динамічно, то дисертанту доречно було зазначити основні положення такої Стратегії розвитку трансплантації гемопоетичних стовбурових клітин в Україні.

Проте такі пропозиції залишаються тільки на рівні принципів. Значного б удосконалення набули конкретні пропозиції до законодавства, що б допомогли втілити визначені автором аспекти в практично-правову площину.

Висловлені зауваження і побажання носять подекуди суб'єктивний і дискусійний характер, суттєво не впливають на зміст, якість і загальне позитивне враження та позитивну оцінку виконаного Плотницькою С.Б. дисертаційного дослідження. Отож, наведені зауваження не перешкоджають позитивному ставленню до дисертації, а здійснений здобувачкою творчий пошук заслуговує на повагу і безумовну підтримку.

Дисертація відповідає профілю спеціальності 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право, її основні тези і принципові положення відображені в 3 наукових статтях в українських фахових наукових виданнях, 2 наукових статтях в зарубіжних фахових наукових виданнях та 3 тезах виступів на науково-практичних конференціях. Зауважень стосовно повноти викладення матеріалів дисертаційного дослідження в опублікованих працях немає. Оформлення дисертації також не викликає зауважень.

Автореферат відповідає змісту дисертації та повністю відображає основні положення і результати дослідження.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Рецензована дисертація містить раніше не захищені наукові положення та отримані особисто автором нові науково обґрунтовані результати у сфері правової науки, які у сукупності розв'язують важливу науково-прикладне завдання.

Дисертація має відповідну наукову цінність і позитивне значення для подальшого розвитку конституційного права і законодавства. Результати дослідження можуть бути використані у законотворчій діяльності, а також у науково-дослідній роботі та навчальному процесі.

Констатуємо, що опонована дисертація «Конституційно-правовий механізм забезпечення права на трансплантацію в Україні», що представлена на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю – 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право за своїм науковим рівнем, одержаними результатами, теоретичним обґрунтуванням висновків і пропозицій повною мірою відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор – **Плотницька Світлана Борисівна** – заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

Суддя Верховного Суду,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії правових наук України,
заслужений діяч науки і техніки України

С.Г. Стеценко